

Doopdienst in de serie 'Sta op, en ga!' over Jona, gehouden op zondag 22 april
2018 in de Hooglandse kerk. Voorganger ds. Margreet Klokke

O God,
Wij kunnen niet
om het diepe heen.
Elke keer weer
komen we
er voor te staan:
dan gebeurt er iets
waardoor we merken
hoe kwetsbaar
ons lichaam is
en hoe wankel
onze geest,
er gebeurt iets
waardoor we merken
hoe weinig
maakbaar
ons leven is
en hoe bepaald
het soms wordt
door toeval.
Elke keer weer
komen we
voor het diepe
te staan
en dan kan het
niet anders –
we moeten erdoor.
Maar u zoekt ons
er op en roept ons
naar de overkant
dat belooft ons
het teken van de doop
en daarom bidden wij:
HEER...

Wij kunnen niet
om het diepe heen.
Elke keer weer
komen we
er voor te staan:
dan gebeurt er iets
waardoor we merken
hoe broos
onze verhouding is
tot anderen
en hoe breekbaar
onze liefdes,
er gebeurt iets
dat ons terugwerpt
op onszelf
en ons vertrouwen
in anderen
beschadigt.
En dan kan het
niet anders –
we moeten door
het diepe heen.
Maar u laat ons
dan niet
kopje onder gaan,
aan de hand
van uw woord
kunnen wij
boven komen,
dat belooft ons
het teken van de doop
en daarom bidden wij:
HEER...

Elke keer weer
komen wij
voor het diepe
te staan:
dan zien wij
in de wereld
om ons heen
alleen maar
ontwikkelingen
die weinig
goeds beloven
en realiseren ons
tegelijkertijd
hoe veel
er zou moeten
gebeuren
om enige verandering
tot stand
te brengen.
En dan kan het
niet anders –
we moeten
stug door.
Maar hoe weinig
vertrouwen
wij daarbij
soms nog hebben
in u en uw toekomst,
u blijft geloven
in ons,
dat belooft ons
het teken van de doop
en daarom bidden wij:
HEER...

Preek over Jona 1 (vertaling K.A. Deurloo) en Matteüs 28: 8-18.

Tomer Willem en Tess Christine – zo hebben jullie, doopouders, je kinderen genoemd. Hun eerste naam kozen jullie, omdat je hem leuk vindt. In hun tweede naam zijn ze vernoemd. Vandaag kregen ze er nog een derde naam bij. Eén, die niet kan worden opgegeven bij de burgerlijke stand. De naam van de Eeuwige. Daar schuilt een wens in, een verlangen of een opdracht. Elke ouder formuleert dat weer anders. De een zegt: ‘Ik ben zelf op dit moment heel erg aan het luisteren naar wat nu m’n bestemming is. Ik hoop dat m’n kind dit later ook zal doen’. En de ander: ‘Je kunt soms zoiets als een handreiking van boven krijgen, ik zou m’n kind daar gevoel voor willen meegeven’. Kinderen hebben een antenne voor de uitgesproken of onuitgesproken wensen van hun ouders. Toch gaan ze nogal eens hun eigen ongekende gang. Dat kan elk van ons hier aanwezig bevestigen. Je bent zelf ook niet alleen maar een volgzaam kind geweest. Je hebt je ouders allemaal wel eens bezorgde uren aangedaan. Dan deed je dingen die ze niet begrepen. Hij of zij is zichzelf kwijt, zeiden ze tegen elkaar en schudden hun hoofd. Als dat maar goed komt.

Als dat maar goed komt. Dat gevoel kun je ook krijgen, als je het verhaal van Jona leest.

Met zijn naam heeft ook hij een wens meegekregen, een opdracht. Want Jona betekent duif. Postduif. Hij moet met andere woorden iemand worden, met een boodschap. Een profeet. Iemand die, in de beste traditie van Israël, de mensen oproept zich om te keren tot God en tot elkaar. Maar of hij ook gaat worden, wie hij is, of hij zijn bestemming zal vinden – dat is nog maar helemaal de vraag. En dat is altijd de vraag, kun je tussen de regels van zijn verhaal door lezen. Het is altijd de vraag of de mens zal worden wie hij is. Of hij mens wordt, zoals bedoeld, naar Gods beeld. Elk van ons kan van z’n pad raken. Dat is maar zo gebeurd. Dan is er inkeer nodig, en omkeer. Luister maar.

Op een dag is het ineens zover, dat Jona zijn naam kan gaan waarmaken. Hij hoort tegen zich zeggen: *Sta op, ga naar Ninivé, de grote stad en roep tegen haar! Want opgestegen is hun kwaad voor mijn aangezicht!* Hij krijgt zijn boodschap. Hij moet naar het Oosten. Naar de hoofdstad van Assyrië. Ninivé bestond al niet meer, toen het verhaal van Jona geschreven werd. Ze lag al ruim twee eeuwen in puin. Juist daarom kiest de verteller de naam van deze stad. Om je te laten weten: het gaat hier niet om een op de kaart aanwijsbare plek. Ninivé, dat kan overal zijn waar het kwaad opstijgt voor het aangezicht van de Heer. Ninivé kan in Leiden te vinden zijn of in Amsterdam. In Washington, Moskou of Damascus. Als het woord ‘groot’ er maar op van toepassing is. Dit woord komt telkens terug in het verhaal. Het verwijst naar die plaats in ons leven, waar een grens bereikt is. Een plaats waar de maat vol is. Zo kan het niet langer, voel je als je er bent. Dit kan alleen maar verkeerd aflopen. Elk van ons kent die plaats. Soms is het een stukje van je eigen leven. Soms van de samenleving om je heen. Het is die plaats in ons leven, waar er een grens bereikt is. *Roep tegen*

haar! hoort Jona tegen zich zeggen. Dat gebeurt natuurlijk niet zo letterlijk als het er staat. Dat hij echt een stem hoort. Meestal krijgt roeping de vorm van een innerlijk weten. Een zuiver aanvoelen: Hier moet iets gebeuren. Iemand moet iets doen. En misschien ben ik daarvoor wel de aangewezen persoon...

Dat moet wat zijn, als je je zo geroepen voelt. Als je innerlijke leiding ontvangt. Prachtig moet dat zijn. Dat zou je zelf ook wel willen. Ja, zou je dat? Jona is er anders niet zo blij mee. *Sta op en ga*, hoort hij tegen zich zeggen. Maar wat doet hij: Hij staat op om *te vluchten, weg van voor het aangezicht van de Heer*. Hij staat op en daalt af naar Jafo, om er een schip te huren. Dan daalt hij nog eens af, in het schip. En gaat precies de andere kant op, dan waar hij wezen moet. Naar het Westen, naar Tarsis, in Spanje. Dat is een soort Alicante. Zo'n plaats, waar je even lekker niets hoeft. Tegenstrijdiger kan het niet. Opstaan om af te dalen. Twee woorden, die een oer-conflict tekenen. Het conflict van de mens, die leiding ontvangt maar eigenlijk toch liever zelf de leiding houdt. De mens die in z'n hart wéét wat hem te doen staat en vervolgens het omgekeerde besluit neemt. Opstaan om af te dalen. Je moet er een beetje om lachen. Omdat het zo herkenbaar is. Is dat niet, wat je zelf ook kunt doen? Je bestemming, die is niet altijd leuk. Die innerlijke stem, die je met God verbindt, die is niet altijd aangenaam. Die kun je soms maar liever het zwijgen opleggen, zoals dat ook op Goede Vrijdag met de stem van Jezus is gedaan.

Jona staat op en daalt af. Hij laat Ninivé links liggen. Maar vreemd, dat helpt niet. Het is alsof Ninivé nu achter hem aankomt. Want hoe gaat zijn verhaal verder? *De Heer gooide een grote wind naar de zee, er ontstond een grote storm, en het schip dacht te breken*. Hoort u hoe het woord 'groot' hier terugkomt? Jona wil niet naar die plaats waar er een grens bereikt is, maar dan komt dat al te grote achter hem aan. Zo gaat dat, geloven de bijbelschrijvers. Kwaad, dat je wegpoetst zonder er iets mee te doen komt altijd bij je terug. Wie een opdracht laat liggen, zal er later over struikelen.

Ik heb dat ooit heel duidelijk gezien in het verhaal van een vrouw, met wie ik lang geleden een serie gesprekken had. Zij had als kind ontdekt, dat haar moeder vreemd ging. Een schok voor haar, maar ook 'vervelend' voor moeder. Hoe kon ze ervoor zorgen dat haar kind haar mond niet voorbij zou praten? 's Avonds voor het slapen gaan, kwam moeder vaak naast haar bed zitten. En dan drukte ze haar op het hart, om niemand iets te zeggen. Als je dat toch doet, zei ze, dan zwaait er wat. Die donkere en dreigende schaduw van haar moeder, die was sindsdien over haar blijven hangen. Ze had er nog nooit goed naar gekeken. Er nog nooit iets mee gedaan. Tot ze zestig werd, en de schaduw terugkwam in de gedaante van een depressie. Nu moest ze ermee aan de slag, begreep ze. En ze nam die taak op zich. Wie op een bepaald punt in z'n leven een opdracht laat liggen, zal er later over struikelen.

Ik moet nu ook denken, aan een moment waarop ik zelf letterlijk over iemand struikelde. Dat gebeurde vorige week, op het station van Leiden. Een jongeman hield me aan en vroeg: 'Heeft u misschien een minuut voor de aarde? Ik ben van

Greenpeace!’ Ik zei ‘Nee, sorry, ik moet mijn trein halen’. Ik voelde dat dit antwoord niet kon en voegde er, verder rennend aan toen, ‘Ik ben ermee bezig!’ Nu denk ik: Wie een opdracht laat liggen, zal er later over struikelen. De mens heeft in het begin de taak gekregen om de aarde te bewerken en te bewaren. Met dat bewerken is het goed gegaan. Maar het bewaren is verwaarloosd. Dat krijg je op allerlei manieren terug. In de vorm van grote stormen en overstromingen. En in de vorm van jongemannen op je weg naar de trein. In al deze gestalten blijft God de mens aan zijn jasje trekken.

Jona wil niet naar Ninivé, maar dan komt Ninivé naar Jona. Er komt een grote wind achter hem aan en hij geraakt in een grote storm. Het is alle hens aan dek, op het schip. De zeelieden schreeuwen het uit, ieder tot zijn eigen god. Maar Jona: in plaats van op te staan en ook iets te doen, daalt hij nòg verder af. Tot in het ruim van het schip. Hij zoekt er een warm holletje. Een veilige schuilplaats. Hij steekt er zijn kop in het zand. Hij sust er zichzelf in slaap. Hij wil niets hoeven. De kapitein van het schip gaat hem zoeken en zegt: *hoe kun jij diep in slaap zijn! Sta op, roep tot je god zodat wij niet verloren gaan!* Hoort u dat, de kapitein zegt ‘Sta op!’ Hij kent de God van Israël niet, maar hij spreekt bijbeltaal. Het is een echo van de innerlijke stem, die Jona in het begin hoorde. De stem van God. Maar Jona is niet in beweging te krijgen. En de storm wordt groter dan groot. Ten einde raad werpen de zeelieden loten, om erachter te komen door wie ze zo in de problemen zitten. Dan valt het lot op Jona. Waarom op jou, vragen de zeelieden aan Jona. *Wat is je taak? Vanwaar kom je, wat is je land en uit wat voor een volk ben je?* Wie ben je, vragen ze eigenlijk, of wie zou jij moeten zijn? Ja, en dan kan onze postduif niet langer verborgen blijven. Hij komt tevoorschijn. Zijn antwoord is een belijdenis. *Hebreeër ben ik, de Heer, de God van de hemel vrees ik, die gemaakt heeft de zee en het droge...* De God die alles gemaakt heeft? De zeelieden vrezen met *grote vrees*. Ze vragen hem: *Wat heb je gedaan!* Zij kennen de God van Israël net zo min als de kapitein. Maar ook zij spreken hier bijbeltaal. *Wat heb je gedaan!* Dat is een citaat uit Genesis 4. Dan is Kain net van zijn pad afgeraakt. Hij moest de hoeder van zijn broer zijn, maar hij werd zijn moordenaar. En dan vraagt de Eeuwige hem: *Wat heb je gedaan!* En Jona moet erkennen: Ik wilde weg, van voor het aangezicht van de Eeuwige. Ik heb geprobeerd, zijn stem het zwijgen op te leggen. Maar dat lukt niet. Hij staat altijd weer op, uit de dood die ik hem aandoe, in een nieuwe gestalte. Het is, zoals de paaspsalm zegt: *Hoe zou ik aan uw aandacht ontsnappen / hoe aan uw blikken ontkomen? / Klom ik op naar de hemel – u tref ik daar aan / lag ik neer in het dodenrijk – u bent daar...* Het is tijd om me over te geven, denkt Jona. En hij zegt tegen de zeelieden: *Neemt me op en gooit me in zee. Ja, ik weet: door mij is deze grote storm over jullie...* Nu zou je verwachten dat de zeelieden hem één, twee, drie het water in jonnassen. Maar dat doen ze niet. Ze proberen eerst naar de kust te roeien, om Jona veilig aan land te zetten. Ze zijn zorgzaam, voor de passagier die hen zoveel last heeft bezorgd. Nog zo’n doorkijkje, uit onverwachte hoek, naar de God van Israël. Want zo is hij,

zorgzaam voor de mens die hem vaak zoveel last bezorgt. *Op duizenderlei wijze redt hij ons van de dood* zegt een oud lied en dat zie je aan dit verhaal. Elke keer als de mens hem het zwijgen oplegt, en zijn eigen ongekende gang gaat, kun je de stem van de Eeuwige weer uit een andere hoek horen spreken. Daar word je hoopvol van. Daar krijg je vertrouwen van. En zo is het met een glimlach, dat je Jona aan het einde van het eerste deel van zijn verhaal ziet gáán, van je één, twee drie. Hij heeft zijn bestemming nog lang niet gevonden. Hij is nog niet, wie hij bedoeld is om te zijn – de mens, naar Gods beeld, die de aarde bewerkt en bewaart en die zijn broeders hoeder is. Maar je weet al, dat het goed komt. Want de stem die roept, *Sta op, en ga!* die blijft roepen. Het wordt na elke Goede Vrijdag weer Pasen. Amen.

Bronnen:

K.A. Deurloo, Jona

Hans Korteweg, Sta op en ga.

W.R. van der Zee, verhalen van hoop, over Jona en Ruth

Gebeden: zie volgende bladzijde

Eeuwige,
U danken wij
want ook als
wij u loslaten
houdt gij ons vast
ook als wij ons
van u afkeren
zoekt u ons op.
Uw liefde vindt ons
langs verborgen
wegen.
Wij bidden
dat wij ons
niet doof houden
als gij ons
aanspreekt
op onze taak
onze bestemming.
Dat wij opstaan
als u ons roept
en onze plaats
innemen
tussen de mensen.
Dat wij worden,
wie wij zijn...

Wij bidden
voor de kinderen
die vandaag
gedoopt zijn
en met hen
voor alle kinderen
die hun weg
nog moeten zoeken
hun bestemming
nog niet kennen.
Dat zij
ruimte krijgen
en vrijheid
om het leven
te ontdekken
in vertrouwen
op de
vindingrijkheid
waarmee u
de mensheid
in alle eeuwen
heeft weten
te vinden
en aan te spreken
op z'n bestemming.

Wij bidden
voor de 'grote
mensen',
voor wie
invloed hebben
in dit land
op deze aarde
door de taak
die ze op zich
hebben genomen.
Wie leiding hebben
kunnen deze
soms moeilijk
ontvangen.
Doof
kunnen ze zijn
voor uw stem
die hen roept
om de aarde
te bewerken
en te bewaren
en hun broeders
hoeder te zijn.
Mogen er
mensen zijn
in hun omgeving
die hen
herinneren aan u,
in wie uw stem
opstaat
uit de dood.

In stilte... Onze Vader

NB Wanneer u vaker inspiratie vindt in onze preken en gebeden, stellen wij u voor om eens een gift over te maken aan NL30INGB0000111806 t.n.v. Penningmeester Leidse Binnenstadsgemeente. U steunt ons werk ermee, hartelijk dank!

